

při příležitosti tehdy čerstvě uplynulých výročí 135 let bulharského exarchátu, který byl vytvořen roku 1870, a 125 let současného bulharského státu (tedy od vydání tärnovské ústavy roku 1879). Mezi autory článků ve sborníku nechybí známá jména bulharské historiografie, jako je Jordan Želev, nebo známý bulharský profesor historie Svetlozar Eldarov, autor rovněž nedávno vyšlé historické studie o bulharských katolicích.

Nejedná se o klasický sborník z konference, nýbrž o sborník komemorativní, vztahující se k výše zmíněným výročím. Drtivá většina článků sborníku se zabývá bulharskou církevní historií, přičemž většina z nich se zaměřuje na problematiku bulharské církevní autokefality, a to jak v období středověku, tak v 19. a 20. století – tedy v časech, kdy autokefalita bulharské pravoslavné církve byla zpochybněna. Několik článků se pak zabývá i obdobím od konce první světové války do pádu komunistického režimu v Bulharsku. Jedním z hlavních témat článků sborníku je tvoření bulharského exarchátu, jeho fungování v prvních letech jeho existence a obhajování jeho existence proti konstantinopolskému patriarchátu. Dále se články zabývají kupříkladu vztahem bulharských obrozenců a bulharské církve či vztahem významného bulharského politika Stefana Stambolova k bulharské církevní otázce.

Po stránce formální výrazně zamrzí absence rejstříku, stejně jako nepřítomnost alespoň krátkých profilů jednotlivých autorů. Potěší naopak seznam zkratk, zvláště když jsou používány k označení málo známých archivů a archivních dokumentů. U některých článků zaráží absence odkazů, které autoři vynahrazují pouhým soupisem použité literatury. Spíše zajímavou kuriozitou jsou pak zdravotní bulharského prezidenta Georgi Parvanova a bulharského patriarchy Maxima, uveřejněné na začátku knihy. Sborník je však i tak cenným vhledem do problematiky vzniku a fungování bulharského exarchátu, jako i do jiných údobí existence autokefální bulharské církve a v neposlední řadě i zajímavou sondou do vztahu státu a církve v Bulharsku.

Jan Procházka

Hale, Henry E. ***Why Not Parties In Russia? Democracy, Federalism and the State.*** New York: Cambridge University Press, 2006. 263 s.

Představte si politické strany jako určitou službu a kandidáty ve volbách jako její zákazníky. Co musí politická strana nabídnout, aby pro kandidáta-zákazníka mělo význam do ní vstoupit nebo alespoň usilovat o její podporu? Skrze tento model „volebního trhu“ se americký politolog Henry E. Hale rozhodl odpovědět na otázku, proč jsou politické strany v Rusku tak slabé. Vychází přitom nejen z rozsáhlého seznamu literatury, ale také z řady původních výzkumů mezi ruskými voli-

či. Na slabost ruských politických stran poukazovali již mnozí autoři – podle nich byly na vině volební systém, politická ngramotnost občanů i neschopnost samotných stran. Hale sice tyto faktory neodvrhuje, ale snaží se najít komplexnější vysvětlení, kde hlavní roli hrají „náhražky stran“ (*party substitutes*) – regionální elity a mocné finančně-průmyslové skupiny.

Ještě než se k těmto mocenským strukturám dostane, věnuje však autor velký prostor vyvrácení mnoha zaběhlých představ o ruských politických stranách a voličích. V prvním oddíle knihy nastiňuje kritéria úspěchu politické strany z pohledu různých autorů, aby se hned v následující kapitole zeptal: Jak je možné, že na ruské scéně propadla řada stran, které měly podle těchto teorií všechny předpoklady být úspěšnými? Následuje rozbor volebních strategií všech relevantních stran, které se účastnily voleb v letech 1993–2003. Hale zde dochází k jednoznačnému závěru: Kdo neuspěl (nebo nekandidoval) v „zakládajících“ volbách roku 1993, dokázal se později prosadit už jen s podporou mocenských elit. Strany, které měly dobrou výchozí pozici, ale během 90. let zmizely ze scény, povětšinou zvolily špatnou volební strategii a nedokázaly využít svůj potenciál, i když překážky ze strany Kremlu nelze zcela přehlížet.

Třetí kapitola zkoumá volební vzorce a chování voličů ve federálních a regionálních volbách v letech 1993–2004. Tato kapitola je velmi přínosná zejména tím, že přináší původní data. Průzkumy mezi voliči zjišťovaly, jak zakořeněné je v ruské společnosti stranictví. Ukazují, že identifikace s určitou stranou v 90. letech poměrně silně vzrostla a že zatímco na počátku byla založena především na vztahu k ekonomickým reformám (a jejich přímého dopadu na životní úroveň jednotlivých voličů), později vycházelo rozhodnutí voličů zejména z jejich příslušnosti k určitým sociálním skupinám. Zajímavé je, že zatímco liberálním stranám i komunistům klesala podpora na základě programových postojů, u „strany moci“ můžeme pozorovat opačný trend – v roce 1999 nedokázalo 41 % voličů popsat ideové pozice hnutí Jednota, ve volbách 2003/04 už si se stejnou otázkou nevědělo rady pouze 23 % voličů.

Hlavní přínos knihy k výzkumu ruského stranického systému však najdeme až v její druhé polovině. Předchozí kapitoly ukázaly, že nevýhodný volební systém i nedemokratické kroky Kremlu mohou být za určitých okolností překonány a že neznalost idejí jednotlivých stran není mezi voliči zdaleka tak rozšířená, jak se často uvádí. Hale tedy předkládá své vysvětlení úpadku politických stran v Rusku na přelomu tisíciletí: ekonomické reformy v době transformace a institucionální dědictví sovětského etnofederalismu způsobily, že politické strany jsou v mnohém nahrazeny regionálními elitami a politizovanými finančně-průmyslovými skupinami. Čtvrtá kapitola tak v krátkém přehledu charakterizuje reformy gorbáčovské a jelcinské éry a vznik elitních skupin se silným vlivem v regionech i velkých podnicích, pátá pak zkoumá jejich vliv na stranický systém. Ukazuje, že pro mnohé kandidáty bylo výhodnější vyměnit podporu strany za podporu některé z jejich náhražek, neboť

právě regionální elity i mocné oligarchické skupiny dokázaly nabídnout větší organizační potenciál.

K Halově metodologii jistě zazní mnohé výhrady a je zřejmé, že jeho důraz na vliv regionálních struktur vychází z jeho druhého dlouhodobého zájmu o etnický faktor v ruské a sovětské politice (Halova jazyková výbava sestává mimo jiné z uzbečtiny a ázerbájdžánštiny). Přesto je kniha velmi zajímavým pohledem na širší institucionální rámec současného Ruska, který lze díky podrobnému popisu všech souvislostí doporučit i těm, kdo se tématu věnují spíše okrajově.

Barbora Umancová

Janatková, Alena. – Kozińska-Witt, Hanna, Hrsg. **Wohnen in der Großstadt 1900–1939. Wohnsituation und Modernisierung im europäischen Vergleich.** Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2006. 474 s.

Sborník o bydlení ve velkoměstech přináší 21 příspěvků z konference konané v Centru dějin a kultury středovýchodní Evropy (GWZO) na univerzitě v Lipsku v roce 2001. Sleduje bytovou situaci v evropském velkoměstě na pozadí industrializace, urbanizace a modernizace společnosti a odhaluje některé zvláštnosti „bytové revoluce“ počátku 20. století. Tematizována je především otázka růstu měst, s tím související palčivý problém bytové krize a hledání kapacit pro rozrůstající se řady dělnictva a otázka segregace městského obyvatelstva do velkých čtvrtí. Urbanisty nové výstavby zaměstnávala otázka levného, zdravého – tj. hygienického – bydlení pro dělníky a problém chybějící infrastruktury. Řada příspěvků se zabývá městskými i státními iniciativami v otázce financování nové výstavby, která postupně směřovala k jejímu subvencování z veřejných rozpočtů.

Sborník zkoumá svůj předmět „v evropském srovnání“, ale z perspektivy vybraných zemí a měst převážně středoevropského regionu. Za cíl si klade hledat ve vývoji bytové otázky jednotlivých velkoměst všeobecnější tendence. Jejich přítomnost autoři předpokládají už s ohledem na ráz modernizace a reformního hnutí v bytové problematice: ta se díky rostoucí mezinárodní spolupráci a komunikaci aktérů stávala otázkou evropskou a kolektivní. Autoři někdy srovnávají se západoevropskými modely a vzory (např. zahradní města v Anglii), jindy systematicky srovnávají vývoj dvou a více velkoměst, další se sice drží problematiky jednoho města nebo regionu, předmětem srovnání je však dvojí politická konstelace – zejména pokud jde o polská města před a po roce 1918. Čtenář postupně získává představu o zvláštnostech ve vývoji středoevropského regionu na jedné straně a společných evropských trendech na straně druhé. Problematiku bydlení ve středoevropských městech ovlivňovalo i národnostní složení měst nebo skutečnost, že